

miljardär i fastighetsbranschen, har en egen plantage, en ny fru som är mer än trettio år yngre, samt privatflygplan. Han bränner hela Corkeys årsinkomst på mindre än en månad.

HISTORIEN OM AMERIKA

Till skillnad från Oates nöjer sig inte Wolfe med att berätta sin huvudpersons historia. Wolfe vill något mycket större. Han vill berätta historien om Amerika. Den slutgiltiga och definitiva historien om Amerika. Han tar i så att han fullständigt spränger sin roman. De 742 sidorna svämmar över av sex, pengar, lyx, fängelsekunder, fattigdom, rasism, fåfänga och ett ständigt socialt tävlande. Det bara rinner ut från sidorna, snabbare än man hinner ta emot. Och snabbare än att Wolfe riktigt hinner med att bygga upp sitt verk.

Att förpacka hela Amerika i en bok är förmodligen ett omöjligt projekt, åtminstone om man också har någon sorts litterära ambitioner. Det har Wolfe. Men där misslyckas han, helt enkelt därför att han dragit ut på ett omöjligt uppdrag. Men det är ett magnifikt och sällsynt underhållande misslyckande.

Att personerna i boken egentligen inte riktigt blir några fullvärdiga gestalter utan mest symboler för vissa samhällsklasser och beteenden gör inte så mycket. För det är samhället skildrat genom dessa personer som är det intressanta; vad Wolfe beskriver för sina läsare är ett Amerika som fortfarande präglas av rasmotsättningar, där den vite machomannen tror sig vara alltings mått, och där pengar eller bristen på dem bestämmer allt. Ett land där dynamiken och de snabba sociala kasten är både brutala och fascinerande.

SEX, PENGAR OCH MAKT

Det är ingen sympatisk bild av mänskligheten som tecknas. Alla deformerar och ingenstans är det

ideal eller moral som styr. Det är pengar och den makt och de möjligheter till sex, som pengar ger, som är drivkraften bakom allt.

Wolfe har slängt in godheten i form av en otursdrabbad ung man som under sin fängelsevistelse av en slump får en bok om stoikerna i sin hand och plötsligt inser hur fåfänga och förgängliga de amerikanska framgångsidéerna är. Men denne unge man framstår både som en otymplig skrivbordskonstruktion och en galning. En hjälte som tillbeder Zeus är inte alldeles trovärdig. Men han behövs för att knyta ihop historien och få till ett slut.

SJÄLVLYSANDE BILD

I grunden är *A man in full* en upprepning av succén *Fåfångans fyrverkerier* (1987). Grundstommen är spänningen mellan svarta och vita, och en detaljbeskrivning av en rik mans plågsamma och utdragna fall. Runt detta kretsar strävsamma jurister, som alla vill upp, politiker som bakom ridåerna viskar i rätt perso-

ners öron och som för att behålla sina ämbeten är beredda till vad som helst. Och kvinnor som är mer eller mindre vackra och sexvilliga statister. Det är en brygd som tillsammans med Wolfes detaljerade beskrivningar av interiörer skapar en gräll, och i somliga avsnitt självlysande bild av Amerika.

Men det är just detta med ambitionen. Medan Joyce Carol Oates som skriver om en man och hans värld och därför lyckas ge en fördjupad och trovärdig bild av just den skärvan av USA, vill Wolfe fånga allt som rör sig i det amerikanska samhället och alla sorters män, och förmår därför inte utrusta sina gestalter med några större djup. Men det förhindrar inte att *A man in full* i sina stycken bjuder på lysande beskrivningar av den amerikanska drömmen betraktad från lite olika håll.

Marie Söderqvist (marie.soderqvist@svd.se) är ledarskribent i Svenska Dagbladet

TELEVISIONEN

Skyll inte på teven! av Fredrik Haage

TELEVISIONEN ÄR inne i en dramatisk utvecklingsperiod. Samtidigt som digitalteve står och väntar på att ta stafettpippen från satellitteve på väg mot oanade framtidsmöjligheter, befinner sig teve som fenomen sedan några år under alltmer vässad kritik. Teve sägs ha dramatiska, negativa effekter på inte bara det offentliga samtalet utan på det publika livet överhuvudtaget, demokratin medräknad.

Det är hårda ord. Den skarpaste anklagelsen har hörts från världens just nu mest namnkunnige statsvetare,

amerikanen Robert D Putnam. Denne hävdar i en essä från 1996 att televisionen bär huvudansvaret för den drastiska minskning av medborgerligt engagemang som skett i USA de senaste decennierna.

HAR INTE MED ÅLDERN ATT GÖRA

Putnam har funnit att äldre människor genomgående hyser mer tillit till andra personer och är samhälleligt engagerade på ett helt annat sätt än efterkommande generationer. Men poängen är att dessa egenskaper inte har med den exakta åldern i sig att göra. Det är en generationsfråga. Människor födda efter kriget – de som vuxit upp med televisionen – uppvisar inte alls samma förmåga

Författare: Pierre Bourdieu
Titel: Om televisionen
Förlag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 1998

”Människor födda efter kriget – de som vuxit upp med televisionen – uppvisar inte alls samma förmåga eller vilja att bära upp socialt kapital. Varje ny generation tittar dessutom mer på teve än den föregående. På fackspråk uppvisar tevetittandet och medborgerligheten en negativ korrelation.”

eller vilja att bära upp socialt kapital. Varje ny generation tittar dessutom mer på teve än den föregående. På fackspråk uppvisar tevetittandet och medborgerligheten en negativ korrelation.

Putnam förbryllades över vilken oerhörd effekt teven uppenbarligen haft. ”Det är som om efterkrigs-generationerna hade utsatts för en mystisk röntgenstråle” konstaterade han. En kraft som ”svarar för större delen av det medborgerliga sönderfall som är kärnan i vårt mysterium”. Han tillstod dock att hans bevisning inte riktigt räcker för en fällande dom mot just teven.

Frestelsen blir därför stark att be honom lyfta blicken från de egna variabelvärdena och i stället vända sig till en Evelyn Waugh eller en Tage Lindbom för svar. Eventuellt skulle han då bli mer benägen att betrakta tevetillvaron främst som en konsekvens av förkrigs-generationernas misslyckade värdeförmedling. Ett misslyckande som måste tillskrivas mycket djupgående kulturella krafter och inte det enskilda teknologiska genombrott teven handlar om. Tevens direkta undanträngningseffekt är nog inte oväsentlig, men skall heller inte överskattas.

TEVE-IMPERIALISM

Ett mer sofistikerat resonemang kring undanträngning återfinns hos den franske sociologen Pierre Bourdieu. I den häftigt omdebatterade boken *Om televisionen* hävdar han att televisionen, genom sin

genomslagskraft och speciella logik, utövar ett slags imperialism gentemot inte bara övriga medier utan även ”alla former av kulturproduktion”.

Som omedelbar orsak pekar Bourdieu ut det s k audimat, den mätteknik med vilken man i Frankrike pejar teveprogramms tittarfrens. Av audimats signaler drivs kanalerna att anpassa programmen till bredast möjliga publik, vilket innebär att lägga sig på den mentala nivå där så lite som möjligt krävs av tevetittaren. Den bakomliggande orsaken är dock marknadens krav på säljbarhet för vilket audimat ju bara är ett effektivitetsinstrument.

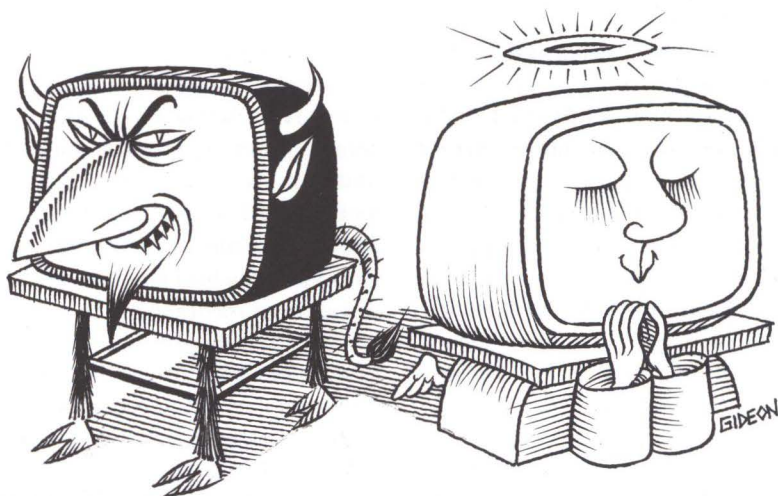
Konsekvenserna blir flera. En är det uppdrivna tempot. De som får

komma till tals i teve är s k fast thinkers, de som kan uttrycka sig tevemässigt, alltså kort och slagkraftigt. De som däremot gör anspråk på att verkligen tänka och säga något intressant göre sig icke besvär. En annan konsekvens är dramatiseringen. Det banala presenteras som något extraordinärt och vice versa. Radio och press tvingas – eller luras – att följa efter i båda dessa fall. Och inom underhållningssektorn vinner fördumningen och vulgariseringen mark.

Även utifrån en positiv inställning till marknadsekonomin är giltigheten i detta inte svår att se. Då kommersiella TV 3 bröt det svenska monopolet med buller och bång sågs det som att en liten Berlinmur föll. Men vem kan på allvar hävda att TV 3 direkt skulle ha ett uns av värde att tillföra utöver public services nyheter? Och bland det TV 3 faktiskt har tillfört är frågan om det inte är *Tutti frutti* (minns debatten kring ”tutt-TV”) som föranlett den största enskilda uppmärksamheten.

TYTA FÖRE INNEHÅLL

Men den viktigaste konsekvensen berör andra kultursektorer i sam-

hället, sådana som konsten, litteraturen, vetenskapen och faktiskt även rättsväsendet, enligt Bourdieu. Han menar att televisionen har inkorporerat även dessa tidigare autonoma sfärer i en audimat-styrd pseudo-värld där ytan överordnas innehållet. Tidigare betraktades en vetenskapsman eller författare som stoltserade i teve med skepsis av sina kollegor, men idag håller det på att bli precis tvärtom. Interna koder för meritering och kvalitetsupprätthållande inom olika kulturgebit har fått ge vika för en nivellerande publikanpassning.

Trycket att posera i teve på teves villkor är helt enkelt för starkt för att aktörerna skall fortsätta sin produktion på produktionens villkor. Om detta handlar bokens allra intressantaste parti. Bourdieu urskiljer vad han kallar för "kollaboratörer" inom olika kulturfält. Det är yrkesmän som själva känner att de inte riktigt når upp till den höga kvalitet en plats på piedestalen kräver. De blir därför benägna att lyssna till lockropen från teve-offentligheten, där de som tack för anpassning tillerkänns auktoritetsstatus.

Men effekten blir inte att kultur i något slags förädlad form släpps in i mediarummet, nej, effekten blir istället att medialogiken tränger in i kulturens rum. Det elfenbenstorn av sakkunskap som utgör förutsättningen för autonomi belägras. De ofta esoteriskt präglade diskussioner som av nödvändighet måste föras för kvalitetens skull pressas bort till förmån för redigerat mediasnack.

Bourdieu drar här den tänkvärda parallellen till det franska litterära fältet under ockupationen. Han hänvisar till en analys som gett vid handen att det som fick författarna att välja den ena eller andra sidan var det erkännande de fick av sina likar enligt interna kvalitetsnormer. Ju mer osjälvständiga de var som författare, alltså mer benägna att underkasta sig den "breda smaken", desto

"Bourdieu i många stycken givande analys missfärgas dock av den röda fond mot vilken han företar den. Han tar vid flera tillfällen avstamp i en föreställning om televisionen som ett sanktionerat upplysningsprojekt, ett medium som borde underkastas "demokratiskt bruk" och förmodas inneha en naturlig roll som fostrare i medborgarskap. Och utifrån en sådan syn blir naturligtvis kontrasten till dagens situation synnerligen beklämmande."

mer benägna var de också att kollaborera. Och omvänt, ju mer benägna de var att värdera sig själva utifrån en begränsad kvalitetsmarknad, desto mer benägna var de att göra motstånd.

KONKURRERAR UT ANDRA OFFENTLIGHETER

Ansatsen i *Om televisionen* ansluter till det alltmer vanligt förekommande påståendet att televisionen snarare än att vara ett offentligt rum i mängden istället kommit att ta över andra offentliga rum. Samt att denna (accelererande) utveckling är farlig då televisionen tenderar att förpacka information på ett sådant sätt att innehållet allvarligt skadas. Otvivelaktigt innebär detta en risk för det offentliga samtalet värt att ta på allvar.

Bourdieu i många stycken givande analys missfärgas dock av den röda fond mot vilken han företar den. Han tar vid flera tillfällen avstamp i en föreställning om televisionen som ett sanktionerat upplysningsprojekt, ett medium som borde underkastas "demokratiskt bruk" och förmodas inneha en naturlig roll som fostrare i medborgarskap. Och utifrån en sådan syn blir naturligtvis kontrasten till dagens situation synnerligen beklämmande.

Men när skulle televisionen egentligen ställt ut löften av det slag Bourdieu hänvisar till? Säkert var väl

sådana förväntningar höga vid dess begynnelsestadium, och visst erbjuder mediet utrymme för positiva inslag, men så vadå? I huvudsak är teven ett rör genom vilket rörliga bilder transporteras och emottas. Går folk omkring idag och tror att Internet kommer bidra till ökat medborgarskap i framtiden? Televisionen har väl om något lärt oss att så inte lär bli fallet.

Med förlov för ett stycke spekulation: är det måhända så att det är ett signifikativt drag just hos en generation som inte har levt med televisionen sedan födseln att hysa överdrivna föreställningar om densamma? För i det avseendet kan nämligen hävdas att Bourdieu begår samma misstag som Putnam.

Just teve har inte förvandlat oss till sämre medborgare än våra far- och morföräldrar. Och just teve kommer heller näppeligen göra oss till klokare, bättre och mer myndiga medborgare. Snarare är det väl så att när vi väl uppnått insikt, omdöme och förmåga till kritiskt tänkande, förmågor vi tillägnar oss medelst helt andra och långt mer rotade institutioner än televisionen, då först förmår vi företa den informationssällning som är nödvändig för att hålla tevens destruktiva sida stängd.

Fredrik Haage (f_haage@hotmail.com) är frilansskribent.